

Η διερεύνηση της περιβαλλοντικής πολιτότητας φοιτητών και φοιτητριών δασκάλων.

Περίληψη

Η διερεύνηση της περιβαλλοντικής πολιτότητας (environmental citizenship) είναι πολύ σημαντική στα πλαίσια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και της βιωσιμότητας. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα απαιτούν πολίτες ενεργούς, κριτικά σκεπτόμενους και ικανούς να δρουν ως παράγοντες αλλαγής για την κοινωνία και το περιβάλλον. Η περιβαλλοντική πολιτότητα ορίστηκε για πρώτη φορά, με την συμβολή πολλών ειδικών στα πλαίσια του δικτύου COST-Enec. Στην παρούσα εργασία θα εξετασθεί το επίπεδο της Περιβαλλοντικής Πολιτότητας σε φοιτήτριες και φοιτητές δασκάλων με εργαλείο ένα πρόσφατα δημοσιευμένο ερωτηματολόγιο (ECQ) και θα συσχετιστεί με δημογραφικά στοιχεία όπως το φύλο, η ηλικία και ο τόπος καταγωγής (αστική/ αγροτική) και άλλους παράγοντες.

Abstract

Exploring environmental citizenship is very important in the context of environmental education and sustainability. Global environmental problems require citizens who are active, critical-minded and able to act as agents of change for society and the environment. Environmental citizenship was defined for the first time, with the contribution of many experts in the framework of COST-Enec network. This paper will examine the level of Environmental Citizenship in undergraduate primary school teachers of Primary Education of a Greek University with a recently published questionnaire and will be correlated with demographics such as gender, age and place of origin (urban/rural).

1. Εισαγωγή

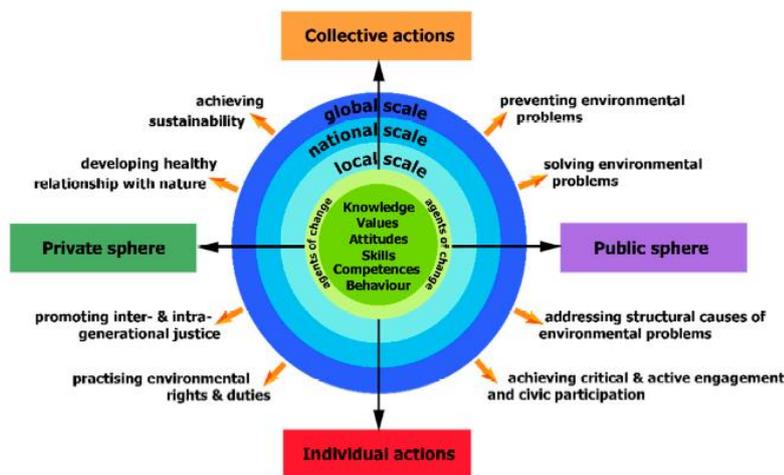
Το CostEnec- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Περιβαλλοντική Πολιτότητα-έχει την αποστολή να διευκολύνει την ανάπτυξη επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων που οδηγούν σε νέες έννοιες και προϊόντα, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην ενίσχυση των δυνατοτήτων έρευνας και καινοτομίας στην Ευρώπη (Hadjichambis, A., et.al., 2019). Η περιβαλλοντική πολιτότητα αποτελεί βασική έννοια του οράματος για αειφόρο ανάπτυξη και έναν αειφόρο κόσμο. Για πρώτη φορά ορίζεται η έννοια της περιβαλλοντικής πολιτότητας, από περισσότερους από 130 ακαδημαϊκούς, ερευνητές και μελετητές, που ορίζουν την περιβαλλοντική πολιτότητα, ως «την υπεύθυνη φιλο-περιβαλλοντική συμπεριφορά των πολιτών που δρουν και συμμετέχουν στην κοινωνία ως παράγοντες αλλαγής στην ιδιωτική και δημόσια σφαίρα, σε

τοπική, εθνική και παγκόσμια κλίμακα, με ατομικές και συλλογικές δράσεις, προς την κατεύθυνση της επίλυσης σύγχρονων περιβαλλοντικών προβλημάτων, την πρόληψη νέων περιβαλλοντικών προβλημάτων, για την επίτευξη της αειφορίας και την ανάπτυξη μιας υγιούς σχέσης με τη φύση»(ENEC, 2020). Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της Περιβαλλοντικής Πολιτότητας (Environmental Citizenship) των φοιτητριών και φοιτητών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης και η συσχέτιση της με διάφορες μεταβλητές, όπως το φύλο, το έτος σπουδών κλπ.

Περιβαλλοντική Πολιτότητα και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.
 Η Εκπαίδευση για την περιβαλλοντική πολιτότητα προωθεί ένα μοντέλο, που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα επίπεδα και όλες τις συνθήκες της εκπαίδευσης με κατάλληλη διαφοροποίηση. Στην παιδαγωγική προσέγγιση της ΕΠΠ(Εκπαίδευση για την Περιβαλλοντική Πολιτότητα) προτείνονται 6 στάδια. Η διερώτηση –διερεύνηση, ο σχεδιασμός δράσεων, η κοινωνική συμμετοχή, η δικτύωση και ο διαμοιρασμός σε κλίμακες, η ενίσχυση περιβαλλοντικής και κοινωνικής αλλαγής, η αξιολόγηση και ο αναστοχασμός. Η επιτυχής εφαρμογή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για την προώθηση της περιβαλλοντικής πολιτότητας στο δημοτικό σχολείο απαιτεί κατάλληλες προσεγγίσεις και ειδικά εκπαιδευμένο δάσκαλο.

Περιβαλλοντική Πολιτότητα και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
 Σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΠΠ, υπάρχουν οκτώ αποτελέσματα, τα οποία μπορούν να επιτευχθούν μέσω δράσεων σε δύο διαστάσεις (ατομικές και συλλογικές), που υλοποιούνται σε δύο διαφορετικές σφαίρες (ιδιωτικές και δημόσιες) και σε διαφορετικές κλίμακες (τοπικές, εθνικές και παγκόσμιες). Παρουσιάζεται η δομή της έννοιας της εκπαίδευσης για την περιβαλλοντική πολιτότητα βάσει του οποίου αναπτύχθηκε το ερωτηματολόγιο περιβαλλοντικής πολιτότητας (ECQ), που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα των Hadjichambi (2020).

Εικόνα 1: Το μοντέλο της εκπαίδευσης για την περιβαλλοντική πολιτότητα.

Οι δράσεις για την περιβαλλοντική πολιτότητα αναγνωρίζονται ως δράσεις στη δημόσια σφαίρα όταν επηρεάζουν τις σχέσεις στις κοινωνίες και ως

δράσεις στην ιδιωτική σφαίρα όταν επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ ατόμων και κοινωνιών (Hadjichambis et al. 2018). Η έρευνα που βασίστηκε η παρούσα εργασία είναι των Hadjichambis και Paraskeva-Hadjichambi (2020). Η έρευνα έγινε σε σχολεία της Κύπρου (2019), σε 520 μαθητές της 10^{ης} τάξης Λυκείου, με τη χρήση ερωτηματολογίου που αναπτύχθηκε για αυτό το σκοπό. Τα αποτελέσματα των μέσων τιμών υποδηλώνουν ότι οι μαθητές και μαθήτριες είχαν σχετικά υψηλές βαθμολογίες ως προς τη γνώση για τους περιβαλλοντικούς πολίτες και σε προηγούμενες ενέργειες ως περιβαλλοντικοί πολίτες. Αντίθετα, οι μέσες τιμές τους για τις στάσεις και τις αξίες των περιβαλλοντικών πολιτών ήταν σχετικά χαμηλές, όπως μέτριες ήταν οι τιμές για τις δεξιότητες και τις αντιλήψεις του περιβάλλοντος.

2. Μεθοδολογία

Στην παρούσα ποσοτική έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο (ECQ) των Hadjichambis & Paraskeva-Hadjichambi (2020). Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 76 ερωτήσεις τύπου Likert, σε τρεις διαφορετικές ενότητες που σχετίζονται με την περιβαλλοντική πολιτότητα. Η πρώτη ενότητα διερευνά παρελθοντικές και παρούσες δράσεις, που αναλαμβάνονται από τους περιβαλλοντικούς πολίτες (6). Η δεύτερη ενότητα αφορά γνώσεις σχετικά με την περιβαλλοντική πολιτότητα (11), αντιλήψεις για την περιβαλλοντική πολιτότητα (12), δεξιότητες περιβαλλοντικού πολίτη (6), συμπεριφορές (8) και αξίες των περιβαλλοντικών πολιτών (15). Η τελευταία ενότητα σχετίζεται με μελλοντικές δράσεις ως περιβαλλοντικός πολίτης: μέσα στο Πανεπιστήμιο (4), εκτός πανεπιστημίου (11) και ως παράγοντας αλλαγής (3). Τα δημογραφικά στοιχεία αφορούν στο φύλο, το εξάμηνο φοίτησης και τον τόπο καταγωγής. Το ερωτηματολόγιο δοκιμάστηκε πιλοτικά με μεταπτυχιακούς φοιτητές και ο χρόνος συμπλήρωσης καθορίστηκε 15 λεπτά, ενώ έγιναν μικρές αλλαγές. Λόγω της καραντίνας από την πανδημία, στάλθηκε τον Ιούνιο 2021, με μορφή google forms στα ιδρυματικά email 1000 εγγεγραμμένων φοιτητριών και φοιτητών του ΠΤΔΕ. Η ανάλυση των δεδομένων θα γίνει με παραγοντική ανάλυση –όπως και των ερευνητών που ανέπτυξαν το εργαλείο– και περιγραφικά αποτελέσματα με το στατιστικό πακέτο SPSS.

3. Αποτελέσματα

Απαντήθηκαν 167 ερωτηματολόγια, 146 γυναίκες και 21 άνδρες. Ως προς το εξάμηνο φοίτησης, από το 1^ο εξάμηνο (4), το 2^ο (45), το 3^ο (1), το 4^ο (31), το 5^ο (4), το 6^ο (43) και μεγαλύτερα εξάμηνα (39). Υλοποιήθηκε έλεγχος διαφορών μεταξύ των δύο φύλων και αστικής – αγροτικής περιοχής στα σκορ των παραγόντων του ECQ με το μη παραμετρικό τεστ Mann-Whitney λόγω της μη κανονικότητας των εξαρτημένων μεταβλητών. Δεν βρέθηκε καμία σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων ούτε μεταξύ των περιοχών. Υλοποιήθηκε έλεγχος διαφορών μεταξύ των ετών φοίτησης (Πίνακας 1) στα σκορ των παραγόντων του ECQ με το μη παραμετρικό τεστ Kruskal-Wallis λόγω της μη κανονικότητας των εξαρτημένων μεταβλητών. Βρέθηκε σημαντική διαφορά μεταξύ των ετών φοίτησης στον παράγοντα Skills of ECn (F4), με τους φοιτητές που φοιτούν στο τρίτου ή μεγαλύτερο έτος να παρουσιάζουν υψηλότερο σκορ από τους φοιτητές του πρώτου και του δεύτερου έτους ($\chi^2=10,678$, $p=0.014$).

Πίνακας 1: Έλεγχος διαφορών μεταξύ των ετών φοίτησης στα σκορ των παραγόντων του ECQ.

Year		F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9
1ο έτος	N	49	49	49	49	49	49	49	49	49
	Median	2.8571	2.4545	3.4167	2.5	3.5556	3.3529	3	2.5455	3.3333
	Range	1.57	2.82	1.92	2.33	1.44	1.88	2.75	2.18	1.67
2ο έτος	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32
	Median	2.8571	2.3636	3.2917	2.5	3.5556	3.3529	2.75	2.6364	3.3333
	Range	1.29	2.18	1.42	2	1.33	1.41	2.75	2	1.67
3ο έτος	N	47	47	47	47	47	47	47	47	47
	Median	2.8571	2.6364	3.25	2.8333	3.4444	3.4118	2.75	2.6364	3.3333
	Range	1.43	2.55	2	2.83	1.56	1.18	2.5	2	1.67
4ο έτος ή παραπάνω	N	39	39	39	39	39	39	39	39	39
	Median	2.8571	2.6364	3.25	2.8333	3.5556	3.4118	3	2.6364	3.6667
	Range	1.29	2.55	1.58	1.83	1	1.24	2.5	2.27	2
Kruskal - Wallis	χ^2	1.095	7.239	0.624	10.678	1.106	4.724	2.102	2.51	0.076
	Asymp. Sig	0.778	0.065	0.891	0.014	0.776	0.193	0.552	0.473	0.995

4. Συζήτηση

Τα αποτελέσματα της έρευνας θα συζητηθούν σε σχέση με την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία.

5. Βιβλιογραφία

European Network for Environmental Citizenship—ENEC. *Defining Environmental Citizenship*, (2018). Available online: <http://enec-cost.eu/our-approach/enec-environmental-citizenship/> (accessed on 2 November 2020).

Hadjichambis, A., C., & Hadjichambi, D., P. (2020). Environmental Citizenship Questionnaire (ECQ): The Development and Validation of an Evaluation Instrument for Secondary School Students. *Sustainability*, 12, 821.

Hadjichambis, A., Ch., Hadjichambi, P., D., Reis, P., Knippels, M., C., Christodoulou, A., Xhindi, N., Sokoli, et.al. (2019). Education for Environmental Citizenship In Focus (in English). Lemesos, Cyprus: *European Network for Environmental Citizenship—ENEC Cost Action*.

Hadjichambis, A., C., & Reis, P., & Hadjichambi, D., P., & Činčera, J., & Boeve-de Pauw, J., & Gericke, N., & Knippels, M., C., (2018) Conceptualizing Environmental Citizenship for 21st Century Education. *Environmental Discourses in Science Education*.